

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KİTAP OKUMA ALIŞKANLIKLARI: AĞRI İL ÖRNEĞİ

Mehrali CALP*

Öz

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin kitap okuma ilgi, eğilim ve alışkanlıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, çalışmada ortaokul öğrencilerinin kitap okumaya karşı ilgileri, kitap seçme nedenleri, kitap ve kütüphaneye yönelimleri ele alınmıştır. Bu araştırma, nitel araştırma yöntemine göre düzenlenmiş olup bir durum çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu 2017–2018 Akademik Yılında A... İli Merkez İlçedeki 40 ortaokuldan rastgele usulüyle seçilmiş 881 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak 11 sorudan oluşan anket formu kullanılmış; okuma alışkanlığı ile ilgili elde edilen veriler alan yazın desteğinde açıklanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin okuma alışkanlıklarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma sonucuna göre ortaokul öğrencilerinin %92'sinin kitap okumayı sevdiği, %8'inin sevmediği anlaşılmaktadır. Okumayı sevdiğini bildiren kız öğrenci yüzdesi %48,5; okumayı sevdiğini bildiren erkek öğrenci yüzdesi %43,5'tir. Kitap okumayı seven kız öğrencilerin yüzdesi erkeklerden daha fazladır. Anne - babanın öğrenim düzeyine göre öğrencilerin kitap okumaya yönelişleri ile ilgili elde edilen sonuç, ebeveynlerinin öğrenim düzeyi “yüksek olan” çocukların “ebeveynleri okur-yazar olmayanlara” oranla okumaya karşı olumlu bir tutum içinde olmalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Okuma alışkanlığı, ortaokul öğrencileri, Ağrı

---

* Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, mehricalp@hotmail.com

MIDDLE SCHOOL STUDENTS' READING HABITS: EXAMPLE OF AĞRI PROVINCE

Abstract

The aim of this research is to determine the interest, tendencies and habits of the secondary school students to read books. In this context, the study focuses on secondary school students' interests in reading books, reasons for choosing books, and inclining to books and the library. This research is organized according to the qualitative research method and is a case study. The study group consists of 881 middle school students randomly selected from 40 middle schools in the city of A... in the 2017-2018 academic year.

A questionnaire consisting of 11 questions was used as data collection tool in the research; the data obtained about reading habits was explained in the literature's support. It was concluded that students who participated in the research have high reading habits. According to the results of the research, it is understood that 92% of middle school students like reading books, and 8% do not. Percentage of female students who like reading is 48,4%, and male students who like reading is 43,5%. The percentage of female students who like reading books is higher than male ones. The results according to the level of the parents' education level and the children's tendency to reading show that students with "high" level educated parents have a positive attitude towards reading books when compared to pupils with "illiterate parents".

Key Words: Reading habit, middle school students, Ağrı

GİRİŞ

Kişinin görüp işittiğini ve okuduğunu doğru olarak kavraması; çevresindeki insanların duygu, düşünce ve isteklerini tam ve doğru olarak anlaması, başkalarına kendini doğru ve etkili olarak anlatabilmesi büyük ölçüde dil eğitimi ile sağlanır. Dil eğitim ve öğretiminin temel amacı, dille ilgili doğru beceri ve yetenekler geliştirmektir. Dil becerileri ya da dil sanatları diye adlandırılan dinleme, konuşma, okuma ve yazma kişinin kendini ifade etmesi, başkaları ile iletişim kurması ve zihni bakımdan olgunlaşmasında önemli bir role sahiptir. Bu olgunlaşmanın sağlanması, başta okuma olmak üzere dil sanatlarının etkili ve bilinçli kullanılması ile mümkündür.

Okuma, basılı ya da yazılı sözcükleri duyu organları yoluyla algılama, bunları anlamlandırıp kavrama; zihinsel ve düşünsel bir edim, basılı ve bilişsel işlemlerden oluşan bir alımlama, yorumlama ve tepki verme sürecidir (Yağ-

cıoğlu ve Değer, 2002, s. 34). Coşkun (2002) ‘a göre okuma, yazılı ve yazısız kaynaklardan, okuyucu ve çevrenin karşılıklı etkileşimi sonucu oluşan anlam kurma sürecidir. Güneş (2008) ise okumayı, yazar ve okuyucu arasında aktif ve etkili iletişimi gerekli kılan, dinamik bir anlam kurma süreci olarak tanımlamaktadır. Okuma, bir yazıyı, sözcükleri, cümleleri, noktalama işaretleri ve öteki öğeleriyle görme, algılama ve kavrama sürecidir. İyi okuma, gözün, zihnin ve ses organlarının iyi bir eşgüdüm içinde çalışmasına bağlıdır (Calp, 2016, s. 124).

Bilim ve teknolojinin akıl almaz bir hızla geliştiği dünyamızda meydana gelen yenilikleri takip etmek ve bu yeniliklere uyum sağlamak için kitap okumak, artık hobi olmaktan çıkıp bir zorunluluk hâlini almıştır. Okuma, öğrenme ortamında akademik başarıyı belirleyen bir beceridir. (Arslan, Y, Çelik, Z., 2014). Okuma, bireylerin küçük yaşlardan itibaren somut kavramların yanı sıra soyut kavramlar edinmesine, anlama, yorumlama ve sonuç çıkarma becerilerini geliştirmesine yardım eder. Toplumların gerçek gelişmişlik ölçütlerinden birisi olarak kabul edilen okuma alışkanlığının insan hayatında önemi büyüktür. Dil yeteneği, okuyucuların sahip olduğu çeşitli processing (işleme, sonuç çıkarma) yeteneklerinden oluşur; Bunlar kelime bilgisi, sözlü dil becerileri ile hem temel seviyeden (kod çözme ve akıcılık gibi) hem de yüksek seviyeden süreçler (sonuç çıkarma yeteneği) gibi okuma becerilerini içerebilir. Bu faktörlerin her biri anlamayı etkileyebilir; örneğin, çocukların sözel dil ve kod çözme becerileri ayrı ayrı hikâyenin anlamını öngörmeyi sağlar (Kendeou, P., van den Broek, P., White, M. J., & Lynch, J. S. 2009). Okuma hedefleri, okurların dikkatlerini amaca yönelik bilgiye yönlendirip stratejilerini etkileyerek anlamayı da etkiler (McCrudden, M. T., Magliano, J. P., & Schraw, G. 2010). Okuyucuların hedefleri, anlama sırasında harcadıkları çabayı da etkileyebilir. Okuyucular, boş zamanları için okumaktan daha çok öğrenim için okuduğunda daha fazla bütünleştirici ve gayretli olurlar (van den Broek, P., Lorch, R. F., Jr., Linderholm, T. & Gustafson, M. 2001). Hacker (2004), üstbilişsel okumayı (metacognitive reading), üstbilişsel becerilerle desteklenen okuduğunu anlama süreci, bireyin sahip olduğu metinsel donanımına ilişkin algısı, insanı üstbilişsel seviyeye ileten bir sistem olarak ifade etmektedir. Üstbiliş, okuyucunun ön bilgilerinden yararlanmasını, okuduğunu anlamayı gerçekleştirebilmek için gereken amaçlarını belirleyebilmesini, yazarın metinde anlatmak istediğini yakalayabilmesini, metindeki ifadelerin anlamlarını tahmin edebilmesini ve kendi yaşantısı ile metinde yer alanlar arasında nasıl bir bağ olduğunu kestirebilmesini kapsamaktadır. Öğrenme süreçleri açısından üstbiliş, bilişsel fonksiyonların bilinçli biçimde kullanılma ve kontrol edilme süreçlerini içermektedir (Cornoldi

& Lucangeli, 1997). Okuma, metni çözümlmek, onun ne demek istediğini ortaya koymak; metindeki göstergeleri bir arada değerlendirerek, ondan (metin yardımı ile metin bağlamında ve metinden yola çıkarak) bir anlam çıkarmaktır. Güneş okumayı, “görme, algılama, seslendirme, anlama, beyinde yapılandırma gibi göz, ses ve beyin çeşitli işlevlerinden oluşan karmaşık bir süreç” şeklinde tanımlamaktadır (Güneş, 2007, s. 117).

Bir metinde okuyucuya iletilmek istenen mesajı, her ne kadar, o metni oluşturan sözcüklerin anlamıyla sınırlandırmak doğru olmasa da, **öğrencilere okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmada yeterli** sözcük dağarcığının geliştirilmiş olmasının önemi yadsınamaz. “...okuma etkinliklerinin sözcük öğretimi ve kavram gelişimine olan etkisi, yapılan çalışmalarda en son düşünülen ya da göz ardı edilen bir fonksiyonu olarak görülmüştür. Çünkü ebeveyn ve öğretmen tarafından çocuğa okuması için önerilen kitaplarda dönüt olarak içeriği, olayların akışı, analizi, kahramanların betimlenmesi gibi ölçütler istenmektedir.” (Yıldız, C, Okur, A. 2014).

Okuma alışkanlığı: Bilginin geometrik diziler hâlinde arttığı günümüzde, sadece okul öğrenimi sırasında karşı karşıya kalınan metinlerle, istenen ve/ya umulan zihinsel donanımı elde etmek mümkün değildir. Bu noktada kişinin ve toplumun gelişim ihtiyaçlarının karşılanmasında özgün öğretim yanında ömür boyu kişisel eğitim de gerekmektedir. Kişisel eğitimi sürdürmek ise etkin bir okuma alışkanlığı kazanmaya, sürekli ve düzenli okumaya bağlıdır. Sürekli ve etkin okumaktan amaç öğrencilere okuma alışkanlık ve zevki kazandırmaktır.

Okuma alışkanlığı, kişilerin okumayı öğrendikten sonra bu eylemi zevkle yapmalarını sağlamak için kazanmaları gereken önemli bir beceridir. “Okuma alışkanlığı” kişinin bir ihtiyaç olarak algılaması sonucu okuma eylemini, ömür boyu sürekli ve düzenli biçimde gerçekleştirmesidir. (Gönen, M., Çelebi-Öncü, E., Işıtan, S. 2004, s. 8; Saracaloğlu, A.S., Bozkurt, N., Serin, O., 2003, s. 150). Genel bir tanımla okumayı “bir sembol sistemi ile yazılmış bir metni okuyarak bilgi edinme veya hoşça vakit geçirme, bunun sonucunda da yeni kitaplar okuma isteği duyma” (Savaş 2006, s. 59) olarak tanımlanırken; okuma alışkanlığını da “öğrencilerin boş zamanlarını doldurmak için yaptıkları okumalar” (Öz, 2001, s. 203) olarak tanımlanmaktadır.

İlköğretim okullarında Türkçe öğretiminin amaçlarından biri de öğrencilere “okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak”tır. Okuma alışkanlığı, kişilerin herhangi bir konuda yaptığı araştırmalara kaynak oluşturmak ya da gezmeye, müzik dinlemeye benzer şekilde hayatını eğlenceli kılmak amacıyla okuma-

yı sürekli ve düzenli bir biçimde sürdürmesidir (Odabaş, 2005, s.1). Okuma becerisi, öğrencinin kendi başına ve kendisi için gerekli olan bilgi, beceri ve yeni öğrenme yollarını bulma becerisidir. Bu beceri sayesinde kişi hayatta kendisinin yaşayamayacağı tecrübeleri öğrenip hayatını ona göre şekillendirir. Okuma becerisi her şartta ve yerde uygulanabilirliği olan bir beceridir. Kişiler, yaşantı yoluyla sahip olmadıklarını okuma yoluyla elde edebilir (Akın ve Çeçen, 2014).

Okuma oldukça kolay öğrenilen, fakat alışkanlık hâline gelmesi, birçok duyuşsal özelliklerin bir araya gelmesi ile mümkün olan bir eylemdir. Dökmen (1994, s. 34), okuma alışkanlığıyla ilgili ölçütleri (1) okuyucunun ne tür yayınlar okuduğu, (2) ne sıklıkla okuduğu, hangi türleri ne oranda okuduğu, (3) bir seferde aralıksız ne kadar okuyabildiği, (4) yılın, haftanın ya da günün hangi zamanlarında okumayı tercih ettiği, ne zamanlar neleri okumaktan hoşlandığı, (5) okuduğu kitapları hangi yolla elde ettiği (satın almak, ödünç almak veya kütüphanede okumak yollarından hangisini/hangilerini tercih ettiği) ile ilişkilendiriyor.

Okuma alışkanlığı ilköğretim yıllarından itibaren geliştirilmesi ve kazandırılması gerekli olan en önemli alışkanlıktır. Okuma alışkanlığı sayesinde çocuklar zekâ, düşünme gücü, dil ve kişilik gelişimlerini daha sağlıklı bir şekilde tamamlayabilirler (Yılmaz, 2000, s. 453). Okuma bilgiye ulaşmanın anahtarıdır.

Öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak için öncelikle onların okuma eğitiminden geçirilmesi gerekir. Okuma eğitimi ile öğrencilere:

- Kitap okumanın bilgi edinme yollarından biri olduğunu kavrama
- Düzeye uygun iyi kitaplar seçebilme
- Ders ve diğer etkinliklerden arta kalan zamanlarını kitap okuyarak değerlendirme
- Hızlı, doğru, sürekli ve anlamlı okuma; okunanı doğru ve çabuk anlama
- Sözcük dağarcığını zenginleştirme
- Doğru ve güzel bir Türkçe ile yazılmış metinler okuyarak anlatım gücünü geliştirme gibi beceriler kazandırılır (Calp, 2016, ss. 98-99).

Okuma, insan hayatının her aşamasında yer almaktadır. Goethe'nin "Okumayı öğrenmek sanatların en gücüdür. Ben bu işe yaşamımın seksen yılını verdim yine de tam olarak öğrendiğimi söyleyemem." sözü, okumanın insan hayatındaki yerine ve bitmeyen bir süreç olduğuna vurgu yapmaktadır. Ha-

yatın her aşamasında yer alan ve önem verilmesi gereken okuma, özellikle okul çağındaki bireyler için çok büyük önem taşır. (Arpağ, M, Bora, N, Gedizli, M. 2016).

Okuma, insanın dünyasını genişletmesi, kişiliğini biçimlendirmesi, başkalarıyla bağlarını artırması açısından çocuğun okulda kazanacağı en önemli beceri ve alışkanlıktır (Arıcı, 2008,s. 3). Okuma becerisi, öğrencinin farklı kaynaklara ulaşarak yeni bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlar. Dolayısıyla bu beceri; öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma, eleştirel düşünmeyi sağlayan bir süreci de içine alır (MEB, 2006, s. 6).

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin kitap okuma ilgi, eğilim ve alışkanlıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında, öğrencilere kitap okumayı sevip sevmedikleri, kitap okuma nedenleri, kitap okumaya ayırdıkları zaman, kitap okuma engelleri, ne tür kitaplar okudukları, nasıl kitap seçtikleri, kitap okumaya elverişli ortama sahip olup olmadıkları, evlerinde hangi türde kitaplar olduğu ve ne tür kitaplar seçtikleri sorulmuştur.

Araştırmanın Önemi: Dil öğretiminin önemli amaçlarından biri, öğrencilere okuma alışkanlık ve zevkinin kazandırılmasıdır. Bu alışkanlık ve zevk, çocukların ders kitaplardan olduğu kadar gazete ve dergilerden de en üst düzeyde yararlanmalarına imkân sağlar. Bu becerileri kazanan çocuklar, millî kültür ve sanat değerlerini yansıtan eserler yanında evrensel bilim değerlerini yansıtan eserlerden seçilen örnek metinleri de kolayca izleyebilirler.

Mark Twain' in “Kitap okumayan bir insanın, kitap okuyamayan bir insan karşısında hiçbir üstünlüğü yoktur.” sözünde işaret edildiği gibi kitap okuyan bir insanın okumayan ya da okuyamayan birinden birçok bakımdan daha değerli olduğu söylenebilir. Okuma, insanın değişik nitelik ve meziyetlerini geliştirir; görüş ve düşünce dünyasını genişletir; önünde yeni ufuklar açar; gördüklerinin bilincine ulaştırır ve duygularını olgunlaştırır. Okuma duygu ve düşüncelerimizi eğitir.

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemine göre düzenlenmiş olup bir durum çalışmasıdır. Bu anlamda bu çalışma betimsel bir çalışmadır.

“Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği çalışmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

Araştırmanın Modeli: Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma ilgi, eğilim ve alışkanlıklarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da günümüzde hâlâ var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Özsoy, 2012, s. 56).

Çalışma Grubu: Araştırma, araştırmacı tarafından 2017-2018 öğretim yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörlüğüne 11.10.2017 tarihinde verilen dilekçe ile Ağrı ili Valilik Makamından alınan il oluruyla başlatılmış olup araştırmanın çalışma grubunu Ağrı ili Merkez İlçedeki 40 ortaokuldan seçilmiş toplam 881 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyet ve buldukları sınıflara göre dağılımları

Sınıf Düzeyi	5. sınıf		6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Cinsiyet								
N	113	105	121	111	106	94	118	113
Toplam	218		232		200		231	
Genel Toplam	881							

Tablo 1’de sınıflara göre görüşlerine başvuru olan ortaokul öğrencilerinin sayısal dağılımı görülmektedir. Bu araştırmanın çalışma grubu, A... İli Merkez İlçedeki 40 Ortaokuldan yansız (random) atama yöntemiyle seçilen 881 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan toplam 881 ortaokul öğrencisinin 458’si kız, 423’ü erkek öğrencidir. Toplam 881 ortaokul öğrencisi içinde kız öğrencilerin sayısının göreceli olarak fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Veri Toplama Aracı: Bu çalışmanın verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan okuma alışkanlığına ilişkin anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket formu uzman görüşü alınarak hazırlanmış ve son olarak alan uzmanlarından alınan dönütlerle yeniden düzenlenmiştir.

Veriler, araştırmacı ve A... Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı 4. Sınıf öğrencilerinden oluşan 16 kişilik araştırma ekibi aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma ekibi araştırmacı tarafından 4 saatlik eğitime tabi tutulmuştur. Araştırmacı bu eğitim yoluyla araştırma ekibini Anket formunun niteliği hakkında bilgilendirerek onlara veri toplama sırasında dikkat edecekleri hususları anlatmıştır. Anket formunda yer alan her bir soru üzerinde ayrı ayrı durularak veri toplama ekibi aydınlatılmıştır.

Araştırmaya dâhil edilen öğrenciler tesadüfi örneklem tekniği ile seçilmişlerdir. Veriler anket yoluyla elde edilmiş, çalışma kapsamında 458 kız öğrenci, 423 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 881 öğrenci ile ders öğretmenleri refakatinde yüz yüze görüşme yolu ile toplanmıştır. Her sınıf düzeyinden katılımcıya olabildiğince eşit oranda ulaşılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması: Veriler, betimsel analizi yoluyla çözümlenmiştir. Öğrencilerin anket formundaki sorulara verdikleri cevapların frekansları alınarak tablolar oluşturulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonunda ulaşılan bulgulara yer verilmektedir. Araştırma kapsamında toplanmış verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur. Bulguların verilişinde araştırma sorularının sırası izlenmiştir.

Tablo 2. Ortaokul öğrencilerinin “kitap okumayı sever misin?” sorusuna verdikleri tepki

Cinsiyet	Kız	Yüzde (%)	Erkek	Yüzde (%)	Toplam	Yüzde (%)
Evet, severim.	426	48,4	383	43,5	809	92
Hayır, sevmem.	32	3,6	40	4,5	72	8
Toplam	458	52	423	48	881	100

Tablo 2’den ortaokul öğrencilerinin %92’sinin kitap okumayı sevdiği, %8’inin sevmediği anlaşılmaktadır. Okumayı sevdiği bildiren kız öğrenci yüzdesi %48,4, okumayı sevdiği bildiren erkek öğrenci yüzdesi %43,5’tir. Kitap okumayı seven kız öğrencilerin yüzdesi erkeklerden daha fazladır. Kızlarda 32, erkeklerde 40 öğrenci kitap okumaktan hoşlanmadığını belirtmiştir.

Tablo 3. Anne - babanın öğrenim düzeyine göre öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları

Cinsiyet	Baba Öğrenim Düzeyi						Anne Öğrenim Düzeyi					
	Okur-Yazar Değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksekokul	Toplam	Okur-Yazar Değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksekokul	Toplam
Evet, severim	45	242	229	183	110	809	251	310	143	75	30	809
Yüzde (%)	5	27,5	26	20,8	12,5	92	31	38	18	9	4	100
Hayır, sevmem	11	16	24	15	6	72	30	29	5	7	1	72
Yüzde (%)	1,2	1,8	2,7	1,7	7	8	3,5	3,2	5	7	1	8
Toplam	881						100					

Tablo 3'te "Anne - Babanın Öğrenim Düzeyine Göre Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlıkları" sonuçları görülmektedir. Anne - babanın öğrenim düzeyine göre çocukların kitap okumaya yönelişleri ile ilgili elde edilen sonuç: ebeveynlerinin öğrenim düzeyi "yüksek olan" öğrencilerin "ebeveynleri okur-yazar olmayanlara" göre okumaya karşı olumlu bir tutum içinde olmalarıdır. Babanın öğrenim düzeyi "Ortaokul" olan öğrenciler %26 ile annenin öğrenim düzeyi "İlkokul" olan öğrenciler %38 ile "kitap okuma alışkanlıkları" diğer öğrenim düzeyine göre daha yüksek; babanın öğrenim düzeyi "Yüksekokul" olan öğrenciler %7 ile, annenin öğrenim düzeyi "Yüksekokul" olan öğrenciler %1 ile "kitap okuma alışkanlıkları" diğer öğrenim düzeyine göre daha düşüktür.

Tablo 4. Ailenin gelir durumuna göre ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları

Ailenin Gelir Durumu	Düşük Gelir		Orta Düzeyde Gelir		Yüksek Gelir		Toplam	
	n	Yüzde (%)	N	Yüzde (%)	n	Yüzde (%)	n	Yüzde (%)
Evet, severim.	78	9,6	572	65	159	18	809	92
Hayır, sevmem.	5	0,56	57	6,4	10	0,1	72	8
Toplam	83	9,66	629	71,4	169	19,2	881	100

Tablo 4’te kitap okumayı sevip sevmemeye yönelik bulgular, aile gelir durumuna göre sunulmuştur. Öğrencilerin çoğunluğu orta gelir düzeyindedir. Kitap okumayı sevdiğini ifade eden öğrencilerin 78’i düşük gelir, 572’si orta gelir ve 159’u yüksek gelir düzeyindedir.

Kendi kategorisinde kitap okumayı sevme yüzdeleri “düşük gelir düzeyi” %9,6, orta gelir düzeyi %65, yüksek gelir düzeyi %18 şeklindedir, Kendi kategorisinde kitap okumayı sevmeme yüzdeleri düşük gelir düzeyi %0,56, orta gelir düzeyi %6,4 yüksek gelir düzeyi %0,1 şeklindedir, Öğrencilerin kitap okumayı sevip sevmemeye yönelik tutumlarında benzeşik bir durum olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma nedenleri

Kitap Okuma Nedenleri	Cinsiyet	Toplam Frekans (f)	Yüzde (%)
Bilgi almak için	Kız	318	63
	Erkek	334	
Keyif aldığı için	Kız	67	12
	Erkek	53	
Takdir edilmek için	Kız	61	9
	Erkek	30	
Ödev verildiği için	Kız	46	8
	Erkek	40	
Ailem istediği için	Kız	30	6
	Erkek	32	
Hayal gücümü geliştirdiği için	Kız	10	1
	Erkek	2	
Kendimi geliştirmek için	Kız	1	0,6
	Erkek	6	
Sosyalleşmek için	Kız	1	0,09
	Erkek	-	
Toplam		1031	100

Tablo 5’te ortaokul öğrencilerinin kitap okuma nedenlerini belirlemek amacıyla sorulan “Niçin kitap okursun?” sorusuna öğrencilerden bazıları birden fazla cevap vermiştir. Öğrenciler en çok bilgi almak amacıyla kitap okuduğunu belirtmiş olup oran: %63’tür. Bu cevaptan sonra en çok ifade edilen nedenler, sırasıyla “keyif aldığım için %12”, “takdir edilmek için %9”, “ödev verildiği için %8”, “ailem istediği için %6” olmuştur. Öğrenciler en az “hayal gücümü geliştirdiği için, kendimi geliştirmek için ve sosyalleşmek için” sebepleriyle kitap okuduklarını ifade etmiştir. Çalışma grubundan sadece 1 kız öğrencinin, sosyalleşmek için kitap okuduğuna dair verdiği cevap toplam açısından bakıldığında ilginç bir bulgudur.

Tablo 6. Ortaokul öğrencilerinin her gün kitap okuyup okumama durumu

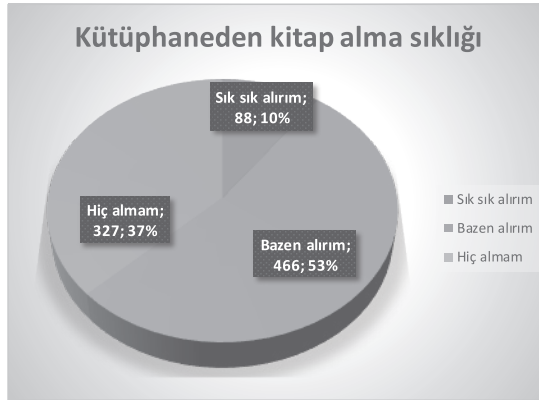
Kitap okuma sıklığı	Öğrenci sayısı	Bir günde okumaya ayrılan zaman (f)	Yüzde (%)
Evet, okurum.	451	Yaklaşık yarım saat	194 22
		Yaklaşık bir saat	181 20,5
		Bir saatten fazla	76 8,6
Hayır, her gün okumam.	430	Hayır, her gün okumam.	398 45
		Ara sıra okurum.	32 3,6
Toplam	881	Toplam	881 100

Tablo 6’da öğrencilerin her gün kitap okuyup okumaması sorgulanmıştır. Öğrencilerin %51’ini oluşturan 451 kişi, her gün bir şekilde kitap okuduğunu dile getirmiştir. “Evet, her gün okurum.” diyen 451 öğrencinin %22’si yaklaşık yarım saat, %20,5’i yaklaşık 1 saat ve %8,6’sı 1 saatten fazla kitap okumaktadır. 32 öğrenci %3,6 ara sıra kitap okumaktadır. “Her gün kitap okurum.” diyenlerin oranının %51,2; “Her gün kitap okumam.” diyenlerin oranının ise %48,6 olduğu görülmektedir.

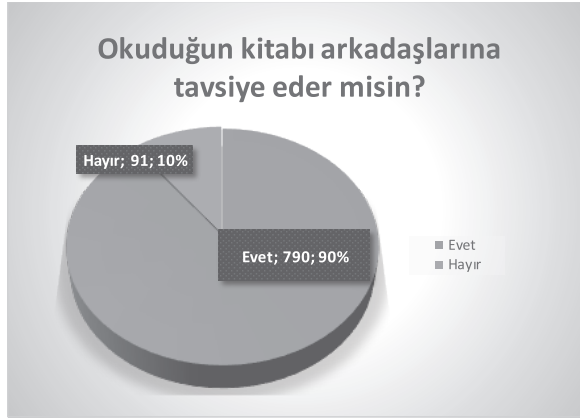
Tablo 7. Ortaokul öğrencilerinin evde ve okulda kitap okumak için uygun/elverişli ortam bulup bulmama durumu

Okumak için uygun ortam	Evde uygun ortam var (n)	Evde uygun ortam yok (n)	Okulda uygun ortam var (n)	Okulda uygun ortam yok (n)
Evet, buluyorum	440	% 50	430	% 49
Hayır, bulamıyorum	406	% 46	419	% 47,5
Ara sıra buluyorum	35	% 4	32	% 3,5
Toplam	881	% 100	881	% 100

Tablo 7’de ortaokul öğrencilerinin evde ve okulda kitap okumak için uygun/elverişli ortam bulup bulmama durumu görülmektedir. Kitap okumak için evinde uygun ortam bulan 881 öğrenciden 440 öğrenci %50, bulamayan 406 öğrenci %46; okulunda kitap okumak için uygun ortam bulan 430 öğrenci %49, okulunda kitap okumak için uygun ortam bulamayan 419 öğrenci %47,5, “Evde uygun ortam var.” diyenlerin oranı %50, “Okulda uygun ortam var.” diyenlerin oranı %49 ile oldukça yakın. Öğrencilerinin evde ve okulda kitap okumak için uygun ortam bulup bulmama durumları, hemen hemen birbirine yakın gözükmemektedir.

Grafik 1. Ortaokul öğrencilerinin “kütüphaneden ne sıklıkla kitap alırsın?” sorusuna verdikleri tepki

Grafik 1’de ortaokul öğrencilerinin “Kütüphaneden ne sıklıkla kitap alırsın?” sorusuna verdikleri tepki görülmektedir. Kütüphaneden kitap alma sıklığı bakımından “Hiç almam.” diyenlerin yüzdesi %37 ile önemli bir oranı göstermektedir. Buna karşılık “Sık sık alırım.” diyenlerin yüzdesi %10 düzeyde olduğu görülmektedir.

Grafik 2. Ortaokul öğrencilerinin “okuduğun kitabı arkadaşlarına tavsiye eder misin?” sorusuna verdikleri tepki

Grafik 2’de “Okuduğun kitabı arkadaşlarına tavsiye eder misin?” sorusuna verilen tepki görülmektedir. “Evet” diyenlerin oranı %90, hayır diyenlerin oranı %10’dur. Buradan öğrencilerin arkadaşlarına kitap tavsiye etme hususunda bir dayanışma içinde oldukları sonucunu çıkarmak mümkündür. Ortaokul öğrencilerinin içinde bulunduğu yaş aralığı dikkate alındığında bu sonuç, “akran dayanışması” ile açıklanabilir.

Tablo 8. Ortaokul öğrencilerinin “hangi kitabı okuyacağına nasıl karar verir nasıl kitap seçersin?” sorusuna verdikleri tepki

	Cinsiyet		Toplam (n)	Yüzde (%)
Öğretmenim tavsiye ettiği için	Kız	285	492	32
	Erkek	207		
Kitabın kapağındakiler için	Kız	306	434	29
	Erkek	128		
Duyduklarım beni etkilediği için	Kız	167	317	21
	Erkek	150		
Arkadaşım tavsiye ettiği için	Kız	117	246	16
	Erkek	129		
Kitabın içindekiler için	Kız	4	29	2
	Erkek	25		
Toplam			1516	100

Tablo 8’deki “Hangi kitabı okuyacağına nasıl karar verir nasıl kitap seçer-sin?” sorusuna birden fazla cevap veren öğrenci olmuştur. 492 öğrenci “öğretmen tavsiye ettiği için”, 434 öğrenci “kitabın kapağındakilerden”, 317’si “duyduklarından etkilendiği için” kitap seçtiğini ileri sürmüştür. Verilen cevapların yüzdeleri “öğretmenim tavsiye ettiği için” %32, “kitabın kapağındakiler için” %29, “duyduklarım beni etkilediği için” %21, “arkadaşım tavsiye ettiği için” %16 ve “kitabın içindekiler için” %2’dir.

Tablo 9. Ortaokul öğrencilerinin “kitap okumana engel olan nedenler nelerdir?” sorusuna verdikleri tepki

Kitap Okuma Engeli	Cinsiyet	n	Toplam N	Yüzde (%)
Çok sıkılıyorum	Kız	205	420	32
	Erkek	215		
Engelim yok	Kız	186	387	29
	Erkek	201		
Konu hoşuma gitmiyor	Kız	202	364	28
	Erkek	162		
Eğlenmiyorum	Kız	90	146	11
	Erkek	56		
Toplam			1317	100

Tablo 9’deki “Kitap okumana engel olan nedenler nelerdir?” sorusuna (881) öğrencinin bir kısmı birden çok “neden” ileri sürmüştür. Bu nedenler arasında en çok dile getirilen neden “Çok sıkılıyorum.” olmuştur. “Çok sıkılıyorum.” seçeneğinin oranı %32’dir. Kitap okumam için “Engelim yok.” seçeneğinin oranı %29’dur. Olumsuz tutum içinde olanların %71 olması düşündürücüdür.

Tablo 10. Ortaokul öğrencilerinin “evinizde kitap var mı, varsa bunlar ne tür kitaplar?” sorusuna verdikleri tepki

Kitap türü	Hikâye	Roman	Şiir	Masal	Macera	Diğer	Toplam
Evet, var	753	885	150	410	30	567	2795
Yüzde (%)	27	32	5	15	1	20	100

Tablo 10’da ortaokul öğrencilerinin “Evinizde kitap var mı, varsa bunlar ne tür kitaplar?” sorusuna verdikleri tepki görülmektedir. Bu soruya her öğrenci bir ve/ya birden çok tür belirterek cevap vermiştir. Öğrencilerin verdikleri tepkide “roman türü” %32 ile en fazla tercih edilen türdür. Onu %27 ile “hikâye türü” izlemektedir. Roman ve hikâye türünün yüksek olmasına karşılık “macera türü”nün %1 düzeyinde kalması manidardır.

Tablo 11. Ortaokul öğrencilerinin “ne tür kitaplar okumayı tercih edersin?” sorusuna verdikleri tepki

Kitap Türü	Hikâye	Roman	Şiir	Masal	Tiyatro	Bilim Kurgu	Macera	Diğer	Toplam
Öğrenci Sayısı	763	829	333	524	104	494	378	224	3649
Yüzde	20,9	22,7	9	14	3	13	10	6	100

Tablo 11’deki “Ne tür kitaplar okumayı tercih edersin?” sorusuna birden fazla cevap veren öğrenci olmuştur. 881 öğrencinin 829’u roman, 763’ü hikâye, 524 masal okumayı tercih ettiğini dile getirmiştir. En fazla roman tercih edilmiş olup yüzdesi %22,7’dir. Onu %20,9 ile hikâye izliyor. En az tiyatro türünün tercih edilmesi manidardır. Yüzdesi %3’tür. Tiyatro türünün tercih edilmemesinde öğrencilerin içinde buldukları ilin sosyokültürel durumunun eksisi olduğu düşünülebilir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması: Çalışmada öğrencilerin kitap okumaya karşı tutumları (kitap okumayı sevip sevmeme), anne - babanın öğrenim düzeyine ve ailenin gelir durumuna göre çocukların kitap okuma alışkanlıkları, öğrencilerin kitap okuma nedenleri, her gün kitap okuyup okumama durumları, evde ve okulda kitap okumak için uygun/elverişli ortam bulup bulmama durumları, kütüphaneden kitap alma sıklıkları, okudukları kitabı arkadaşlarına tavsiye edip etmedikleri, hangi kitabı okuyacağına nasıl karar verdikleri, kitap okumalarına engel olan nedenlerin neler olduğu, evlerinde ne tür kitapların bulunduğu, hangi tür kitaplar okumayı tercih ettikleri konuları belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular incelendiğinde, erkek ve kız öğrencilerin kitap okumayı sevip sevmeme ve kitap okuma alışkanlığına ilişkin olumlu yönde görüş bildirmiş oldukları görülmektedir. Göreceli olarak kız öğrencilerin kitap okumayı sevdikleri ve kitap okuma alışkanlığına ilişkin tutumlarının erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir.

Çalışmamızda ele aldığımız *Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya Karşı Tutumları* kapsamında “Kitap okumayı sever misin?” sorusuna verdikleri tepkiden ortaokul öğrencilerinin %92’sinin kitap okumayı sevdiği, %8’inin sevmediği anlaşılmaktadır. Okumayı sevdiğini bildiren kız öğrenci yüzdesi %48,4, okumayı sevdiğini bildiren erkek öğrenci yüzdesi %43,5’tir. Kitap okumayı seven kız öğrencilerin yüzdesi erkeklerden daha fazladır. Kızlarda 32, erkeklerde 40 öğrenci kitap okumaktan hoşlanmadığını belirtmiştir.

Whitehead, F., Capey, A. C., Maddren, W.. (1977), tüm yaş gruplarında kızların erkeklerden daha çok okuduğunu ve hiç kitap okumayan kız sayısının hiç kitap okumayan erkek sayısından daha az olduğunu belirtmişlerdir. Gönen, Öncü ve Işıtan (2004) çalışmalarında cinsiyetin okuma alışkanlığı veya başarısında etkili olmadığı sonucuna varmışlardır. (Topçu, 2005; Keleş, 2006; Güngör, 2009) çalışmalarında, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha çok kitap okudukları ve alışkanlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Arslan ve Çelik'in Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi üzerinde yaptığı çalışmasında “kız öğrencilerin ($\bar{X}=120.91\pm 17.639$) kitap okumaya yönelik tutumları erkek öğrencilere ($\bar{X}=115.35\pm 17.014$) göre daha olumlu bulunmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin elde ettikleri aritmetik ortalamalar arasındaki fark da kızlar lehine istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.” (Arslan, Çelik, 2014).

Yıldız ve diğ. (2010)'nin yaptıkları “İlköğretim Okullarındaki Okuma Etkinliklerinde Göz Ardı Edilen Bir Konu” başlıklı çalışmada “ilköğretim okullarındaki okuma etkinliklerinin sadece okuma alışkanlığı kazandırmak için ve bilinçsiz şekilde yapıldığı; en etkili sözcük öğrenme yollarından bir olan okuma etkinliğinden verimli bir şekilde faydalanılmadığı” görüşüne varmışlardır. (Yıldız, C, Okur, A. 2010). Yazıcı (2003), çalışmasında erkek öğrencilerin zamanlarının çoğunu spor yaparak, ekonomi ve açık oturum programları izleyerek geçirdiklerini belirtmiştir. Bu gibi faaliyetlerle ilgilenen erkek öğrencilerin kitap okumaya yeterince zaman ayırmaması okuma alışkanlığı elde etmelerindeki en önemli engel olarak görülebilir. Bu sonuçlar çalışmamızdaki sonuçla örtüşmektedir. Bu durum, kız ve erkekler arasındaki sosyal, psikolojik ve biyolojik farklılıkla açıklanabilir.

Çalışmamızda ele aldığımız konulardan biri de “Anne - Babanın Öğrenim Düzeyine Göre Çocukların Kitap Okuma Alışkanlıkları”dır. Anne - babanın öğrenim düzeyine göre çocukların kitap okumaya yönelişleri ile ilgili elde edilen sonuç: ebeveynlerinin öğrenim düzeyi “yüksek olan” çocukların “ebeveynleri okur-yazar olmayanlara” göre okumaya karşı olumlu bir tutum içinde olmalarıdır.

Çalışmamızın bu alt problemi ile ilgili olarak öğrencilerin kitap okumayı sevip sevmemeye yönelik tutumlarında benzeşik bir durum görülmektedir.

Yılmaz (1992)'in “Okuma alışkanlığının kazanılmasında ebeveynin rolü son derece önemlidir. Anne ve baba çocuğun okuma alışkanlığını kazanması ve bunu bir zevk hatta yaşam biçimi hâline getirmesinde öncü ve rehber olmalıdır.” görüşü ebeveynlerin önemini vurgulamaktadır.

Alan yazın ele alındığında Gönen, Öncü ve Işıtan'ın (2004) çalışmalarında, sosyoekonomik farklılıkların okuma alışkanlığı ve başarı üzerinde etkili olmadığı; Topçu (2005) çalışmasında, öğrencilerin okuma alışkanlıkları ile cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve anne-babanın eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıkların olduğu; Keleş (2006) çalışmalarında, annenin eğitim düzeyinin okuma alışkanlığı üzerinde babaya göre daha etkili olduğu ve sosyoekonomik düzey ile okuma alışkanlık düzeyleri arasında olumlu ve paralel bir ilişki olduğu; Güngör (2009) çalışmalarında, annenin eğitim düzeyinin okuma alışkanlığı üzerinde babaya göre daha etkili olduğu ve sosyoekonomik düzey ile okuma alışkanlık düzeyleri arasında olumlu bir ilişki olduğu; (Akın, 2016) çalışmasında, öğrencilerin okuma alışkanlığı, yazma tutumu ve başarı düzeylerinin anne, baba eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzeyinden etkilenenmedikleri sonucuna varmışlardır.

Okumanın alışkanlık hâline gelmesinde rol oynayan birçok etken bulunmaktadır. Bunlar arasında en başta çocuğun ailesi, sonra da içinde yaşadığı toplum, okulu ve öğretmeni bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, ana babaların dörtte biri çocuklarının okuma alışkanlığını geliştirmek, kitap okumaya teşvik etmek için çaba göstermektedir.

Ailenin Gelir Durumuna Göre Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları alt problemine ait bulgular şöyledir; Kitap okumayı sevdiğini ifade eden öğrencilerin 78'i düşük gelir, 572'si orta gelir ve 159'u yüksek gelir düzeyindedir. Kendi kategorisinde kitap okumayı sevme yüzdeleri “düşük gelir” düzeyi %94, “orta gelir” düzeyi %91, “yüksek gelir” düzeyi %94 şeklindedir, Kendi kategorisinde kitap okumayı sevmeme yüzdeleri “düşük gelir” düzeyi %6, “orta gelir” düzeyi %9, “yüksek gelir” düzeyi %6 şeklindedir, Öğrencilerin kitap okumayı sevip sevmemeye yönelik tutumlarında benzeşik bir durum görülmektedir.

Yalçın (2002), anne babaların rolü hakkında su görüşleri dile getiriyor: “Bir ülkede bireylerde okuma sevgisi azalırsa bu azalma kendisini ekonomi, kültür, bilim, sanat gibi alanlarda da olur. Anne babaların bu duruma önlem olarak çocuklarına okuma sevgisi aşılması gerekir. Fakat yapılan araştırmalarda anne babaların çok azı bu yönde çaba sarf ettiği şeklindedir.

Çalışmamızda ele aldığımız “Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okuma Nedenleri” kapsamında “Niçin kitap okursun?” sorusuna öğrenciler en çok bilgi almak maksadıyla kitap okuduklarını belirtmiş olup oran: %63'tür. Sonra en çok ifade edilen sebepler, sırasıyla “keyif aldığım için %12”, “takdir edilmek için %9”, “ödev verildiği için %8”, “ailem istediği için %6” olmuştur. Öğ-

rencilerin en çok “bilgi almak maksadıyla kitap okuduğunu belirtmiş olması içinde buldukları öğretim süreci ve bu sürecin sınav merkezli oluşuyla açıklanabilir.

Adalı (2010), “Etkileşimli ve Eleştirel Okuma Teknikleri” başlıklı yazısında okumanın nedeni ile ilgili “Okumanın birçok nedeni, birçok amacı olabilir. Nedeni ve amacı her ne olursa olsun, eleştirel düşünmeye, çok yönlü bakış açıları geliştirmeye, kendini ve dünyayı anlamaya, yorumlamaya giden en etkili yol okumadır.” görüşünü dile getirmektedir. Arslan ve Çelik’in Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi üzerinde yaptığı çalışmasında kız öğrencilerin okuma alışkanlığına ve okumayı sevmeye ilişkin daha olumlu tutumlar sergiledikleri söylenebilir. Bu bulgu, erkeklerin daha çok ev dışında kızların da evde zaman geçirdiği ülkemizde, zamanlarının çoğunu evde geçiren kızların daha fazla kitap okuduğunu ve kitap okumaya daha fazla değer verdikleri ve kitap okumayı daha çok sevdikleri şeklinde yorumlanabilir. (Arslan, Çelik, 2014). Çalışmamızda ele aldığımız “Ortaokul Öğrencilerinin Her Gün Kitap Okuyup Okumama Durumu” sonuçlarına göre öğrencilerin %52’sini oluşturan 451 kişi, her gün bir şekilde kitap okuduğunu dile getirmiştir. “Evet, her gün okurum.” diyen 451 öğrencinin %22’si yaklaşık yarım saat, %21’i yaklaşık 1 saat ve %9’u 1 saatten fazla kitap okumaktadır. 32 öğrenci ara sıra kitap okumaktadır. “Her gün kitap okurum” diyenler ile “Her gün kitap okumam” diyenler arasında hemen hemen bir denklik olduğu görülmektedir. Filiz (2004) ise yaptığı çalışma sonucunda erkeklerin %73’ünün sporla ilgili basılan ders kitaplarını yetersiz bulduğunu, “kitap okur musunuz” sorusuna 42 kişinin olumsuz cevap verdiğini, 91 kişinin olumlu cevap verdiğini; kızların ise %85,5’inin basılan spor kitaplarını yetersiz bulduğunu, 14 hayır cevabına karşılık 96 kişinin %85,5 kitap okuduğunu belirtmiştir.

Çalışmamızda ele aldığımız “Ortaokul Öğrencilerinin Evde ve Okulda Kitap Okumak İçin Uygun/Elverişli Ortam Bulup Bulmama Durumu” sonuçlarına göre: Kitap okumak için evinde ve okulunda uygun ortam bulan öğrencilerin oranı birbirine oldukça yakın. Öğrencilerinin evde ve okulda kitap okumak için uygun ortam bulup bulmama durumları, hemen hemen birbirine yakın gözükmektedir.

Bu durum okullarımızda öğrenciler için elverişli okuma ortamlarının düzenlenmesini kaçınılmaz kılıyor. Öğrencinin boş zamanlarında yapacağı serbest okuma etkinliklerindeki okuma ortamlarının düzenlenmesi önemlidir. Çocuklar ancak böyle ortamlardaki okuma etkinlikleriyle okuma alışkanlığını kazanabilirler. Okuma tutum ve alışkanlığının temeli okulda atılır. Bunu aile

ve yakın çevrenin etkisi izler. Okuma zevk ve alışkanlığını temel eğitim aşamasında edinemeyen çocuklar ileriki yıllarda bu beceriyi zor kazanır. Bunun için öğretmenler ve aileler öğrencilerin küçük yaşta okuma alışkanlığı edinmeleri için gerekli önlemleri almaları gerekir.

Çalışmamızda ele aldığımız *ortaokul* öğrencilerinin “Kütüphaneden ne sıklıkla kitap alırsın?” sorusuna verdikleri tepkiye göre: Kütüphaneden kitap alma sıklığı bakımından “Hiç almam.” şikası %37 ile önemli bir oranı yansıtmaktadır. “Sık sık alırım.” seçeneğinin %10 düzeyde olduğu görülmektedir.

Okuma alışkanlığı ile kütüphane kullanma alışkanlığı arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Ne var ki, ülkemizdeki okul kütüphanelerinin kütüphanecilik ve eğitim açısından bir işlevi bulunmamaktadır. Okul kütüphaneleri çok az istisnası hariç kütüphane eğitimi almış bir görevliye bile sahip olmadığı bilinmektedir.

Yapılan araştırmalar, kütüphane (halk, okul ve çocuk kütüphanesi) kullanma alışkanlığı yüksek olan bireylerin, aynı zamanda yüksek düzeyde okuma alışkanlığına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmen için, okuma alışkanlığı kadar kütüphane kullanma alışkanlığı kazandırma da önemli bir görevdir. Öğrencilerin okuma alışkanlıklarının, kütüphane kullanma alışkanlığı arttığı oranda gelişeceği görülecektir. Bu konuda, öğretmenin kütüphane görevlileri ile ilişki kurması yararlı olacaktır. (Yılmaz, 1992).

Çalışmamızda araştırdığımız “Ortaokul Öğrencilerinin Okuduğu kitabı arkadaşlarına tavsiye eder misin?” sorusuna verdikleri tepkiye göre: Evet diyenlerin oranı %90, hayır diyenlerin oranı yüzde %10’dur. Buradan öğrencilerin arkadaşlarına kitap tavsiye etme hususunda bir dayanışma içinde oldukları sonucunu çıkarmak mümkündür. Bu durum, ortaokul öğrencilerinin içinde bulunduğu yaş aralığı dikkate alındığında “akran dayanışması” ile açıklanabilir.

Okuma alışkanlığı toplumların gelişmişlik düzeyinin de önemli göstergelerindedir. Günümüzde bilgi ve teknoloji üreten ve gelişmiş olarak nitelendirilen birçok ülkede kitap okuma oranlarının yüksek düzeyde olması şaşırtıcı bir sonuç değildir. Ülkemizde ise tam tersi bir durum söz konusudur. 1998 yılında yapılan bir araştırmada, ülkemizde kitap okuma alışkanlığının gelişmesi bir tarafa her geçen yıl gerilediğini gösteren veriler şu şekilde ortaya konmuştur: 1965’te kitap okuyanların oranı %27, 1980’de %5,7, 1990’da %2,5, 1997’de ise %3,5’tir (Arslan, Y, Çelik, Z. 2014 içinde CG, 1998: 15). Türkiye, kitap basım sayısında da dünya sıralamasında gerilerde yer almaktadır. Kayalan (2000)’ın yaptığı araştırmaya göre, 6031 ile Türkiye en az

kitap basılan ülkeler arasında bulunmaktadır. Bu sayı, Almanya’da 65.000, İngiltere’de 48.000, İtalya’da 17.000, Yugoslavya’da 10.000’dir. Bu verilere dayanarak kitap okumayan bir ülke olduğumuzu söylemek mümkündür.

Çalışmamızda ele aldığımız *ortaokul* öğrencilerinin “Hangi kitabı okuyacağına nasıl karar verir nasıl kitap seçersin?” sorusuna cevap veren öğrencilerden 492’si öğretmen tavsiye ettiği için, 434 öğrenci kitabın kapağındakilerden, 317’si duyduklarından etkilendiği için kitap seçtiğini ileri sürmüştür. Verilen cevapların yüzdelikleri “öğretmenim tavsiye ettiği için” %32, “kitabın kapağındakiler için” %29, “duyduklarım beni etkilediği için” %21, “arkadaşım tavsiye ettiği için” %16 ve “kitabın içindekiler için” %2’dir.

Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin kitap tercihi konusunda öğretmen, arkadaş ve çevreye bağımlı olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu sonucun olumlu yanı öğretmenlerin öğrencilerini kitap seçiminde yönlendirme imkânına sahip olmasıdır. Bu durum, çocukların sosyal ve psikolojik gelişimlerine uygun kitap edinmelerine fırsat sağlayacağı şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmamızda ele aldığımız *ortaokul* öğrencilerinin “Kitap okumana engel olan nedenler nelerdir?” sorusuna öğrencinin bir kısmı birden çok “neden” ileri sürmüştür. Bu nedenler arasında en çok dile getirilen neden “Çok sıkılıyorum.” olmuştur. “Çok sıkılıyorum.” seçeneğinin oranı %37’dir. “Engelim yok.” seçeneğinin oranı %29’dur.

Okuma alışkanlığı üzerine yapılan çalışmalarda tespit edilen okumama sebepleri şu şekilde sıralanmıştır: Zaman azlığı, öğrencilerin ilgilerine hitap eden kitapların ulaşabilecekleri yerlerde olmayışı, kitap okumanın değerinin bilinmeyişi, iyi birer okuyucu olması muhtemel öğrencilerin bu açıdan desteklenip geliştirilmemesi, okumanın eğlendirici olmayışı, bilgisayar ya da oyun oynamanın, televizyon ya da film izlemenin daha cazip oluşu vb. (Dunlap, 1933, s. 449; Creel, 2007, s. 4) sonucuna ulaşılmıştır.

“Çok sıkılıyorum.” nedeninin baskın oluşu dikkate alınarak öğrencilere tavsiye edilecek kitapların “çocukların yaş ve psikolojilerine uygun olması” ilkesi gözetilmelidir.

Çalışmamızda ele aldığımız “Ortaokul Öğrencilerinin “Evinizde kitap var mı, varsa bunlar ne tür kitaplar?” sorusuna her öğrenci bir ve/ya birçok tür belirterek cevap vermiştir. Öğrencilerin verdikleri tepkide “roman türü” %32 ile en fazla tercih edilen türdür. Onu %27 ile “hikâye türü” izlemektedir. Roman ve hikâye türünün yüksek olmasına karşılık “macera türü”nün %1 düzeyinde oluşu manidardır.

Tosunoğlu (2002), tarafından yapılan bir çalışmada öğrencilere “En çok hangi tür kitapları okumaktan hoşlanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevap 4. sınıf öğrencileri macera türü %56.0, 4. sınıf öğrencileri %71.6 ile en yüksek tercihtir. Bu sonuç bizim elde ettiğimiz sonuçla uyusmamaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Okuma, insanın kişiliğini oluşturan, duygu ve düşünce evrenini belirleyen bir alandır. Eğitimde verimliliğin artırılması, öğretimin sağlıklı bir temelde yürütülmesi ve öğrencinin anlama/kavrama düzeyinin yükseltilmesi okuma ile yakından ilgilidir. Etkin bir okuma becerisi bunları sağlama yanında başkalarıyla iletişim kurma, zihinsel ve duygusal olgunluğa ulaşma gibi yetenek ve beceriler üzerinde de etkilidir.

Sonuç olarak, öğrenmenin en etkili ve kolay yolu okumadır. Kitap okuma alışkanlığının küçük yaşlarda elde edilmesinde öğretmen ve ebeveynlerin büyük rolü bulunmaktadır. Bu bakımdan eğitim ve öğretimin her aşamasında sürdürülmesi, gereken psikomotor bir etkinlik olarak okuma alışkanlığının yeni kuşaklara edindirilmesinde ilgili bütün paydaşlara sorumluluk düşmektedir.

Araştırma sonuçlarının kitap okuma alışkanlığı konusunda başta Türkçe/Okuma derslerini veren öğretmenler başta olmak üzere sınıf öğretmenleri ve diğer paydaşlar için yararlı olacağı düşünülmektedir. Çalışmada ulaşılan sonuçlarla sınırlı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Okul programlarında, okumaya ayrılan süre arttırılmalı, okuma saatleri etkin kullanılmalıdır.
2. Öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmada ebeveynlerden destek alınmalıdır.
3. Öğrencilere okumayı sevdirecek nitelikte okuma materyalleri hazırlanmalı ve sunulmalıdır.
4. Öğrenciler okumaya zorlanmamalı, onlara ödül verilerek teşvik edilmelidir.
5. Öğrencilerin sosyal ve psikolojik büyüme dönemleri göz önünde tutularak onlara uygun kitaplar tavsiye edilmelidir.
6. Kütüphanecilik öğretimi almamış kütüphane görevlileri hizmet içinde “okuma kültürü” ile ilgili kurs ve seminerlerle etkinleştirilmelidir.
7. Okul kütüphaneleri öğrencileri kitap ve okumaya ilgi duyacakları psikolojik ortam ve fiziki donanıma kavuşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adalı, O. (2010). *Etkileşimli ve Eleştirel Okuma Teknikleri*. İstanbul: Toroslu Yayınları.
- Akın, E. ve Çeçen, M.A. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Stratejileri Üstbilişsel Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi (Muş-Bulanık Örneği). *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 9 (8), 91-110.
- Akın, E. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı ve Yazma Tutumları ile Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi ISSN: 1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat-KIRGIZİSTAN <http://www.akademikbakis.org>
- Arıcı, A. F. (2008). *Okuma Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arslan, Y, Çelik, Z. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (26), 113-124.
- Arpağ, M., Bora, N. ve Gedizli, M. (2016). Evaluation of Sixth Grade Student's Views Regarding Elective Course Reading / Ortaokul Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Okuma Becerileri Seçmeli Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12 (5), 1067-1080.
- Aytan, N, (2016). Yaratıcı Okuma Becerisiyle Zenginleştirilmiş Türkçe Derslerinin Öğrencilerin Yaratıcılıklarına Etkisi. *Millî Eğitim*, 209.
- Baş, B; İnan Yıldız, F. (2015). 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Okunabilirlik Açısından İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), ss. 52-61.
- Calp, M. (2016). *Özel Eğitim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Cornoldi, D., Lucangeli, C. (1997). Mathematics And Metacognition: What Is The Nature Ofthe Relationship? *Mathematical Cognition* 3.2: 121-139.
- Coşkun, E. (2002). Okumanın Hayatımızdaki Yeri ve Okuma Sürecinin Oluşumu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 11(11), 239.
- Creel, S. L. (2007). Early Adolescents' Reading Habits, Young Adult Library Services, 5(4), 46-49.
- Cumhuriyet Gazetesi (C.G.). (1998, 16 Temmuz). s.15.
- Dökmen, Ü. (1994). *Okuma Becerisi, İlgisi ve Alışkanlığı Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Dunlap, M. E. (1933) Recreational Reading of Negro College Students, The Journal of Negro Education, 2(4), 448-459.

- Filiz, K. (2004). Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda Okuyan Öğrencilerin Meslekle İlgili Okuma Ve Araştırma Alışkanlıkları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24 (2), 231-242.
- Gönen, M., Çelebi-Öncü, E., Işıtan, S. (2004). İlköğretim 5., 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıklarının İncelenmesi. *Millî Eğitim*, (164), 7-35.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güneş, F. (Ed.) (2008). *İlköğretim Türkçe 3 ders kitabı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Güngör, E.(2009) . İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığı İle Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Hacker, D. J. (2004). Theoretical Models And Processes Of Reading, Newark: *International Reading Association*, 5th, Pp. 755-779.
- Kayalan, M. (2000). *Etkili ve Hızlı Okuma Sanatı*. İstanbul: Alfa.
- Keleş, Ö. (2006). İlköğretim 4. Ve 5.Sınıf Öğrencilerinde Kitap Okuma Alışkanlığının İncelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kendeou, P., van den Broek, P., White, M. J., & Lynch, J. S. (2009). Predicting reading comprehension in early elementary school: 1716 L Language/Discourse Comprehension and Understanding The independent contributions of oral language and decoding. *Journal of Educational Psychology*, 101, 765–778.
- McCrudden, M. T., Magliano, J. P., & Schraw, G. (2010). Exploring how relevance instructions affect personal reading intentions, reading goals, and text processing: A mixed methods study. *Contemporary Educational Psychology*, 35, 229–241.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2006). İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara: MEB Yayınları.
- Odabaş, H. (2005). Ülkemizde Okuma Alışkanlığı ve Eleştirel Okuma. 41. Kütüphane Etkinlikleri. Etimesgut Nasrettin Hoca İlköğretim Okulu, Ankara. 31.03.2005.
- Öz, F. (2001). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özsoy, G. (2012). *Betimsel Araştırma Yöntemleri*. [http://www.iejeegreen.com/proje/sunular/gokhan_ozsoy.pdf] web sitesinden 26 Nisan 2018 tarihinde indirildi.

- Saracaloğlu, A.S., Bozkurt, N., Serin, O. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Okuma İlgileri ve Alışkanlıklarını Etkileyen Faktörler, Eğitim Araştırmaları, 4 (12), 149–157.
- Savaş, B. (2006). *Okuma Eğitimi ve Çocuklarda Dil Gelişimi*. İstanbul: Alfa.
- Topçu, Y. E. (2005). İlköğretim 6, 7, 8. Sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığı. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bölümü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Tosunoğlu, M. (2002). Türkçe Öğretiminde Okuma Alışkanlığı ve Çocukların Okuma Eğilimleri. *Türk Dili*, 609, 547–563.
- Van den Broek, P., Lorch, R. F., Jr., Linderholm, T., & Gustafson, M. (2001). The effects of readers' goals on inference generation and memory for texts. *Memory & Cognition*, 29, 1081–1087.
- Whitehead, F., Capey, A. C., Maddren, W. (1977). *Children and Their Books*. Basingstoke: Macmillan Education.
- Yağcıoğlu, S. ve Değer, A. C. (2002). Üstbilişsel okuma becerilerinin kazandırılması üzerine bir atölye çalışması. İkinci Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumunda Sunulmuş Bildiri.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe Öğretim Yöntemleri- Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yazıcı, E. (2003). Üniversiteli Gençler S.O.S. Veriyor, Anadolu Gençlik Dergisi, s:33, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, C, Okur, A. (2010). İlköğretim Okullarındaki Okuma Etkinliklerinde Göz Ardı Edilen Bir Konu: Sözcük Öğretimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 753-773.
- Yılmaz, B. (1992). Okuma Alışkanlığında Öğretmenin Rolü. *Eğitim Dergisi*, 2, M.E.B.
- Yılmaz, B. (2000). Çok Kültürlü Toplumlarda Etnik Azınlık Çocuklarının Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(4), 451- 465.

Extended Abstract

Reading habit, which is accepted as one of the real development criteria of the societies, is a big step in human life. Reading is a skill that determines the academic achievement in the learning environment. Reading helps individuals to develop their skills of understanding, interpreting, and conclusion, starting from early ages, to acquire concrete concepts as well as abstract ones. Reading habit is an important skill that must be earned by people in order to learn it after they have learned to read. “Reading habit” is to carry out result reading activity continuously and regularly for a lifetime at the end of the perception of the person as a need. Reading is the process of establishing a dynamic meaning that requires active and effective communication between the writer and the reader. (Güneş, 2008) According to Coşkun (2002), reading is the process of establishing meaning, which is the result of mutual interaction between the reader and the environment, from written and non-written sources. Reading is a process of recognizing, perceiving and grasping writing, words, sentences, punctuation marks and other words. A fine reading depends on a good co-ordination of eye, mind and voice organs (Calp, 2016, p. 124). Language ability consists of the various processing abilities readers possess; this can include vocabulary, oral language skills, and reading skills, which consist of both basic level (e.g., decoding and fluency) and higher-order processes (e.g., the ability to make inferences). Each of these factors can influence understanding; for example, children’s oral language and decoding skills independently predict story comprehension (Kendeou, P., van den Broek, P., White, M. J., & Lynch, J. S. 2009). Goals for reading also affect comprehension by influencing readers’ strategies, for example, by directing their attention to goal-relevant information (McCrudden, M. T., Magliano, J. P., & Schraw, G. 2010). Readers’ goals can also impact the effort they expend during comprehension. Readers engage in more integrative, effortful processing when reading for study than when reading for leisure (van den Broek, P., Lorch, R. F., Jr., Linderholm, T., & Gustafson, M. 2001). In this research, it has been aimed to determine the interest, tendency and habits of reading books of secondary school students. One of the important aims of language teaching is to teach reading habits and its pleasure to students. Children who get this habit and taste can easily trace sample books selected from works reflecting national culture and art, and values of universal science from various books. This habit and enjoyment also allows children to make better use of television, radio broadcasts and newspapers, as well as magazines. As Mark Twain points out, “a person who does not read a book does not have any advantage over a person who cannot read a book.” It can be said that a person who reads a book is better off in many ways than someone who is ignorant or someone who cannot read. Reading improves different qualities of men; broadens the world of opinion and thought; opens new horizons to them; reaches the consciousness of what they see and mature their feelings. Reading is the key to achieving knowledge. This research is organized according to a qualitative research method and it is a case study. In this sense this study is a descriptive research. In this study, a scanning mod-

el was used to determine the interest, tendencies and book reading habits of secondary school pupils. The study group of the research consists of a total of 881 middle school students selected from 40 middle schools in Ağrı province Central District. The data of this study has been collected through a questionnaire prepared by the researcher. The questionnaire form has been prepared by taking the expert opinion and finally it was rearranged with feedback from the field experts. The pupils included in the study were selected by random sampling technique. The data were collected through a questionnaire and the data were collected through a face-to-face interview with a total of 881 students, 458 female and 423 male students. As far as possible, attempts have been made to reach the participants from every class level as equally as possible. The data were analyzed through descriptive analysis. The frequency of the answers given by the pupils to the questions on the questionnaire has been taken into the tables. According to the results of the research, it has been understood that 92% of middle school pupils like reading books and 8% do not. The percentage of female pupils who reported that they liked reading was 48.5%, and the percentage of male pupils who liked reading was 43.5%. The percentage of female pupils who love reading books is higher than male ones. The result of students' attitudes toward reading according to their parents' level of education is that pupils with high level educated parents have a positive attitude towards reading compared to ones with "illiterate parents". 78 percentage of the pupils who like reading books had low income, 572 had middle income and 159 had high income. The percentages of people who love reading books in their own category have for low income level 09.6%, middle income level 65%, and high income level 18%. The percentage of pupils who do not like reading books in their own category is for low income level 0,56%, middle income level 06,4% and high income level %00,1. It appears that pupils are in a similar position in their attitudes towards preferring or not reading books. It was questioned whether the students read every day a book or not. Among 451 people, 51% of the pupils said that they read books every day. Of the 451 learners who said, "Yes, I read a book every day," 22% read about half an hour, 20.5% about 1 hour and 8.6% read more than 1 hour. 32 pupils (3.6%) occasionally read books. 51.2% of the respondents said that they read books every day. The ratio of those who say "I do not read a book every day" is 48.6%. In terms of the frequency of borrowing books from the library, the percentage of those who said "I never take them" shows a significant rate of 37%. On the other hand, the percentage of those who say "I take it often" seems to be around 10%. Findings show that there is a significant difference in favor of female students relatively. According to this, it can be said that the result is that the female students make more habits to read books than male students. The result of students' attitudes toward reading according to their parents' level of education is that children whose parents' education level is "high", have a positive attitude towards reading compared to "parents who are not literate". There are many factors that play a role in the habit of reading. Among these initially is the family of the child, the teacher, the school, and then the society in which they live. According to the research done, one in four parents is trying to improve their children's reading

habits and encourage them to read books. According to Yılmaz (1992) “the role of parents in the acquisition of reading habits is extremely important. Parents should be the pioneer and guide in having the child gain reading habits and making it a pleasure, even a way of life”, emphasizes the importance of parents. As a result, the most effective and easy way of learning for the student is to read. Teachers and parents play a great role in pupils’ getting reading habits at a young age. In this respect, continuing education and training at every stage is a responsibility for all relevant stakeholders in the acquisition of reading habits of new generations as a necessary psychomotor activity.

